

Tapani Kilpeläinen Siruja Kierkegaardista

Søren Kierkegaard, *Filosofisia muruja*.

Suomentanut Janne Kylliäinen. Summa, Helsinki 2004. 136 s.

1 Albert Camus'n mukaan itsemurha on ainoa vakava filosofinen ongelma. Lev Šestov puolestaan on luonnehtinut Kierkegaardin filosofiaa sanomalla, ettei tämän ajattelu lähde ihmetyksestä vaan epätoivosta. Jos filosofia kevytmielisesti ohittaa tällaisen *De profundis* -kokemuksen, se rappeutuu tyhjäänpäiväiseksi leikiksi.

Jos filosofialla nimittäin on jokin arvo, se on lohduttomuus. Kierkegaardille kristinusko on vähemmän

lohdullista kuin filosofia. Vasta kun kaikki on tuhoutunut, voidaan nähdä, mitä todella on. Kierkegaardin näkökulmasta filosofien vika on siinä, että he uskovat filosofiaan, sen voimaan. Filosofien asenne, toisin kuin Kierkegaardin, on paradoksaalisesti teologinen: siinä, että uskoo johonkin, ja siinä, että uskoo vaikkei ole mitään mitä uskoa, on ero. Suuri ero. Ajattelu lähtee liikkeelle vasta kun sillä ei ole mitään mihin tukeutua.

Kierkegaardin ohella ehkä vain Wittgenstein on kamppailut yhtä voimakkaasti filosofian lohduttavuutta vastaan. Ajattelun lähtökohtana ei ole ihmetys, vaan epätoivo.

2 Miten totuuden voi oppia? *Filosofisissa muruissa* Kierkegaardin nimimerkki Johannes Climacus ajattelee filosofian ohi. Hän hylkää sokraattisen ajatuksen

tietämisestä muistamisena, sillä hänen lähtökohtanaan on se, ettei totuuden etsijällä ole totuutta. Hän määrittelee totuuden etsijän epäto-
tuudeksi, jolta lisäksi puuttuvat to-
tuuden käsittämisen edellytykset: jos
totuuden etsijällä olisi edellytykset
totuuden ymmärtämiseen, pelkkä
sokraattinen mieleenpalauttaminen
riittäisi.

Koska ihminen on menettänyt
totuuden ymmärtämisen edellytykset
omaa syytään, Johannes Climacus
kutsuu häntä syntiseksi. Opettaja,
joka puolestaan kykenee antamaan
syntiselle totuuden käsittämisen
edellytykset ja itse totuuden, taas on
vapahtaja, lunastaja ja sovittaja.

Kristinuskon on sanottu syllis-
tävän ihmisiä, tuottavan syllisyyttä.
Ihmisen epäkelous ei kuitenkaan ole
luonteeltaan psykologista vaan onto-
logista. Kristinuskon tärkein oivallus
on siinä, että ihminen ei ole hyvä.
Se, että ihminen on Jumalan silmissä
syntinen, merkitsee juuri tätä. Tul-
lakseen kelvolliseksi Jumalan silmissä
ihmisen on muututtava: siis tultava
joksikin muuksi kuin ihmiseksi.
Uudeksi ihmiseksi, sanoo Johannes
Climacus. Ja syntyessään uudelleen
ihminen ei tule minkään kuvaksi.
Uudestisyntyneellä ei ole mallia.

3 Vaikka ihminen on epätotuus,
Jumala rakastaa häntä ja tahtoo
olla hänen kanssaan tasa-ar-
voinen. Siksi Jumalan on näyttäy-
dyttävä kaikkein vähäarvoisimpana,
palvelijana. Siksi Jumalan osana on
kärsimys ja pelko siitä, ettei tule ym-
märretyksi, kirjoittaa Johannes Cli-
macus.

”Palvelijan hahmo ei kuitenkaan ole
pelkkä päällysvaate, kuten kerjäläisen
viitta kuninkaan yllä, joka lehahta-
essaan auki paljasti kuninkaan, tai
kuten Sokrateen kevyt kesäviitta, joka
tyhjistä kudottunakin peittää, mutta
myös paljastaa. Palvelijan hahmo on
jumalan tosi hahmo; sillä pohjaton
rakkaus tahtoo – ei pilanpäiten, vaan
vakavissaan ja toden teolla – olla
yhdenvertainen rakastettunsa kanssa;
ja päättäväisen rakkauden kaikkivoi-
paisuutta on, että se myös kykenee

yhdenvertaisuuden saavuttamaan
– toisin kuin kuningas ja Sokrates,
joiden omaksumat hahmot olivat
kaikesta huolimatta vain eräänlaista
petosta.” (s. 36)

Rakkauteen voi vastata kyynisyys-
dellä, mutta kyynisyys on kokemat-
toman asenne. Rakkauteen kuuluu,
että siihen voi suhtautua välinpitä-
mättömästi, mutta sen kokeminen
tekee välinpitämättömyyden mah-
dottomaksi. Jos rakkaus voi pelastaa
maailman, johtuu se juuri tästä. On
kuin epänihilistisen kristinuskon ole-
massaolo olisi ollut tarkoin varjeltu
salaisuus.

4 Usko on Kierkegardille ajat-
telun ulottuvuus, ajattelun
tapahtuma. Sokraattiseen
mieleenpalauttamiseen riittäisi oma
tahto, mutta usko sen sijaan on
ihme, sanoo Johannes Climacus.

”Ajattelun korkein paradoksi
on, että se tahtoo löytää jotain, mitä
se ei itse kykene ajattelemaan.” (s.
43) Ajattelun tavoitteleman toisen
Johannes Climacus määrittelee ab-
soluuttisen toiseksi, jumalaksi. Ab-
soluuttinen ero johtuu ihmisen syn-
tisydestä, eikä jumala tee mitään
pakottaakseen ihmisen luokseen.

Kierkegardin kokemus elää niin
lähellä häntä, että se saattaa jäädä
vieraaksi lukijalle. Se riski Kierke-
gardin on kuitenkin otettava: ellei
hän kirjoittaisi itsestään, hän ei vält-
tämättä tavoittaisi ketään.

Hänen tyyliinsään ei ole mitään
suostuttelevaa. Ne, jotka kuvittelevat
ajattelun olevan argumentaatiota,
leikkivät ajattelulla. Kysymysten eh-
dottomuus teroittaa Kierkegardin
katseen: se näkyy monomaanisen sa-
moista aihevalinnoista, se näkyy ko-
kemuksellisesta painosta, joka panee
alati samat kysymykset toistumaan
hänen tuotannossaan. Ja se näkyy
siitä, miten Kierkegardin kristilli-
syyden kriitikot aina puhuvat itse
asian ohi. Kierkegardin ajattelussa
ei ole pelastavaa teologiaa, siinä ei
ylipäänsä ole mitään pelastavaa. Siinä
on ainoastaan sokea usko, sokea siinä
mielessä, ettei sillä ole mitään perus-
telua puolellaan.

Tietysti Kierkegardin ajattelija-
kuvasta puuttuu kaikki sosiaalinen.
Voidaan aina kysyä, kuinka paljon
hänen ajatteluunsa vaikutti, että
hän saattoi työskennellä taloudelli-
sista huolista vapaana, kuinka paljon
hänen konservatiivinen maailman-
katsomuksensa. Silti, ajattelijana,
Kierkegaard ei ole nostalgikko. Hän
ei puhu minkään valmiin maailman
puolesta, sillä hänellä on rohkeutta
olla lankeamatta paradoksin ulko-
puolelle. Maailmaa vastaan voi kir-
joittaa vain ennakoimalla sen edelle.